

ROVANIEMEN JA ITÄ-LAPIN
KIINTEÄT MUINAISJÄÄNNÖKSET

LAPIN LIITTO
ROVANIEMI 2016

ESIPUHE

Käsillä oleva Rovaniemen ja Itä-Lapin kiinteät muinaisjäännökset 2016 kattaa Rovaniemen, Kemijärven, Pelkosenniemen, Posion, Ranuan, Sallan ja Savukosken alueelta tunnetut kiinteät muinaisjäännökset. Selvityksen lähtökohtana on ollut aiempi Lapin seutukaavaliiton julkaisu ”Rovaniemen Seudun kiinteät muinaisjäännökset” (Sarja A, julkaisu N:o 122, 1992) sekä Lapin liiton julkaisu ”Itä-Lapin kiinteät muinaisjäännökset” (Rovaniemi 2004). Tällöin selvityksen ja Museoviraston ylläpitämän muinaisjäännösrekisterin tiedot tarkastettiin toisiaan vastaaviksi.

Muinaisjäännösselvityksen tavoitteena on luoda apuväline erityisesti suunnittelun, rakentamisen ja muun maankäytön parissa työskentelevien käyttöön. Esitettyjen tietojen perusteella erilaisten hankkeiden toteuttajat voivat jo suunnittelun alkuvaiheessa ottaa huomioon muinaisjäännökset. Luettelon laatijoiden toiveena onkin, että selvitystä käytettäisiin suunnittelutöiden yhteydessä säännöllisesti. On kuitenkin syytä painottaa, että luettelo ei ole täydellinen ja pysyvä esitys alueen kuntien muinaisjäännöskannasta. Käytännössä kohteita paikantuu koko ajan lisää niin aktiivisen etsinnän tuloksena kuin sattuman, rakennus-, raivaus-, metsä- ja peltotöiden yhteydessä.

Aineistosta valtaosa on niin kutsuttuja kiinteitä muinaisjäännöksiä, eli maastossa olevia muinaisten asukkaiden jättämiä rakenteita ja rakennelmia, erilaisia asuin-, pyynti- ja työpaikkoja sekä hautoja jne. Irtainten esineiden löytöpaikkoja on mainittu vain, mikäli niillä on erityistä merkitystä. Tosin jotkut löytöpaikat voivat osoittautua olevan peräisin kiinteästä muinaisjäännöksestä. Myös tiedoiltaan ja paikannukseltaan erityisen puutteelliset kohteet on jätetty luettelon ulkopuolelle, samoin kuin täysin tuhoutuneet kohteet. Selvityksessä mukana olevat kohteet ovat tulleet tunnetuksi yli sadan vuoden pituisen tutkimustoiminnan tuloksena. Lähtökohtana ovat olleet arkeologien laatimat tarkastus-, inventointi- ja kaivauskertomukset.

Selvityksen on laatinut arkeologi Risto Nurmi Museoviraston tietokannasta, Metsähallitukselta, ja Lapin Maakuntamuseolta saatujen julkaistujen ja julkaisemattomien inventointi, tarkastus ja tutkimusraporttien pohjalta. Selvitystyön toteutusta ovat avustaneet arkeologit Hannu Kotivuori Lapin maakuntamuseosta ja Mika Sarkkinen Pohjois-Pohjanmaan maakuntamuseosta sekä aluesuunnittelija Olli Rönkä ja maakuntainsinööri Juha Piisilä Lapin liitosta. Selvityksen ovat tarkastaneet Hannu Kotivuori ja tutkija Sirkka-Liisa Seppälä ja intendentti Kaarlo Katiskoski Museovirastosta.

Sisällysluettelo

1. MUINAISJÄÄNNÖKSET JA NIIDEN SUOJELU	3
1.1. Taustaa	3
1.2. Muinaismuistohallinnosta	3
1.3. Muinaisjäännöksistä ja löydöistä	4
1.4. Esihistoriallisten kohteiden tutkiminen.....	5
2. MUINAISJÄÄNNÖKSET JA MAANKÄYTTÖ	6
2.1. Muinaisjäännöksiä koskevaa lainsäädäntöä.....	6
2.2. Kiinteät muinaisjäännökset kaavoituksessa	7
3. MUINAISJÄÄNNÖSLUETTELO	10
3.1. Ohjeita luettelon käytöstä.....	10
3.2. Yhteenvedo luettelon kiinteistä muinaisjäännöksistä	11
4. TIIVISTELMÄ	16
5. KIRJALLISUUS JA MUUT JULKAISUT	17

KOhteet kunnittain:

Rovaniemi
 Kemijärvi
 Pelkosenniemi
 Posio
 Ranua
 Salla
 Savukoski

Kannen kuva: Rovaniemen Pöykkölän Myllyojan varresta löydetty pronssinen ketjünkannatin.
 Esine on osa todennäköisesti karjalaisperäisen naisen noin 1100-luvulle ajoittuvaa korulaitetta.
 Kuva: J. Suvilehto / Lapin maakuntamuseo.

1. MUINAISJÄÄNNÖKSET JA NIIDEN SUOJELU

1.1. Taustaa

Yhteiskunnan yleinen suhtautumistapa omaan historiaansa ja perinteisiinsä ilmenee osaksi siinä, millä tavalla arkeologista kulttuuriperintöä vaalitaan ja kadonneiden sukupolvien työtä kunnioitetaan. Omasta menneisyydestä kertovien muistojen arvostaminen, niiden suojeleminen ja säilyttäminen nykyihmisiä, tutkimusta ja etenkin tulevia sukupolvia varten on yhteinen velvollisuutemme.

Suomi asutettiin viimeisen jääkauden jälkeen noin 10 000 vuotta sitten. Historiantutkimuksen käyttämät kirjalliset lähteet kattavat tästä keskiajan ja sitä nuoremman historiallisen ajan, käytännössä vain noin 600 – 700 vuotta. Se, mitä tiedämme historiallista aikaa vanhemmista ajoista eli esihistoriallisesta ajasta, perustuu erilaisten muinaisjäännösten ja esineiden tutkimukselle. Tuo arkeologinen tutkimus kattaa siis yli 9000 vuotta siitä kymmentuhatvuotisesta jaksosta, jona nykyihmisen tiedetään asuneen Suomen alueella.

Vaikka muinaisjäännökset ja löydöt saattavat vaikuttaa hyvinkin vaatimattomilta ja vaikka niiden määrä voi tuntua suurelta, ovat ne kaikki omalta osaltaan arvokkaita tietolähteitä menneestä; eikä niiden lukumäärä suhteutettuna tuohon tuhansien vuosien mittakaavaan ole lopultakaan kovin suuri. Säilyneet muinaisjäännökset ovat vain pieni otos siitä kerrallisesta kulttuurista, jota ne edustavat. Jokainen muinaisjäännös on siten arvokas tietolähde ja muistomerkki muinaisten esisiemmemme elämästä. Niinpä on tärkeää, että kaikki, jotka toimissaan joutuvat tavalla tai toisella tekemisiin muinaisjäännösten kanssa, ymmärtävät niiden merkityksen paitsi tutkimuksen tietolähteinä myös arvon elämyksiä tuottavina kulttuurimaiseman osina. Maamme muinaisjäännöksissä on se ainoa menneisyys, joka meillä on.

1.2. Muinaismuistohallinnosta

Jo keskiaikaiset maanlait sisälsivät säännöksiä, jotka sivuavat muinaisista ajoista kertovia muistoja. Varsinaisesti muinaismuistojen lainsäädännöllinen suojeleminen alkoi 1600-luvulla. Vuoden 1666 kuninkaallisella asetuksella muinaismuistot tulivat valtion suojelemaan. Samalla perustettiin Upsalaan antikviteettikollegio, jonka tehtävänä oli muinaisuuden tutkimus ja muinaisuudesta kertovien muistojen suojeleminen. Tehtäväkuvaltaan vastaava Suomen Muinaismuistoyhdistys perustettiin 1870. Yhdistyksen toiminnan tuloksena valtiopäivät antoi 1883 asetuksen muinaisaikaisten muistomerkkien rauhoittamisesta ja suojelesta. Asetuksen pohjalta annettiin 1884 julistus Muinaistieteellisestä toimikunnasta.

Vuoden 1883 asetus oli voimassa vuoteen 1963 saakka, jolloin nykyinen muinaismuistolaki (17.6.1963/295) korvasi sen. Muinaismuistohallintoa hoitanut Muinaistieteellinen toimikunta muutettiin Museovirastoksi vuonna 1972 tuolloin annetun lain nojalla (31/1972). Muinaisjäännösten rauhoituksen valvonta on laissa määrätty Museoviraston tehtäväksi. Lisäksi sillä on oikeus tutkia, määrittää, rajata ja tehdä muita kiinteän muinaisjäännöksen hoidon ja suojeleksen kannalta välttämättömiä toimenpiteitä. Museovirasto tekee eräin poikkeuksin kaikki muinaismuistoja koskevat päätökset.

Alueellisina keskusmuseoina toimivat maakuntamuseot ovat itsenäisiä kunnallisia laitoksia. Joillekin maakuntamuseoille, joissa on palkattuna vakinainen arkeologi, on Museoviraston ja museon välisellä sopimuksella voitu siirtää osa museon toimialueen muinaisjäännöksiä koskevista viranomaistehtävistä. Tällainen tilanne on esimerkiksi Rovaniemellä toimivassa Lapin maakuntamuseossa, jonka maakunnallinen arkeologi toimii asiantuntijana ja lausunnonantajana.

1.3. Muinaisjäännöksistä ja löydöistä

Maaperässä ja maanpinnalla on säilynyt kirjava joukko erilaisia merkkejä, jotka kertovat muinaisten ihmisten asumisesta, työnteosta, elämästä, kuolemasta ja uskomuksista. Osa näistä merkeistä on erilaisia rakenteita tai niiden jäänteitä, kuten asumusten pohjia, hautoja ja liesiä. Näitä ihmistoiminnan tuloksena syntyneitä jälkiä kutsutaan kiinteiksi muinaisjäännöksiksi. Osa taas on irtaimia muinaisesineitä eli sellaisia yksittäisiä esineitä tai niiden katkelmia, joita ei voida yhdistää kiinteisiin muinaisjäännöksiin.

Kiinteät muinaisjäännökset on suojeltu muinaismuistolaililla (295/1963), jonka mukaan kiinteän muinaisjäännöksen kaivaminen, peittäminen, muuttaminen, vahingoittaminen, poistaminen ja muu siihen kajoaminen on kielletty ilman lain nojalla annettua lupaa. Muinaisjäännösten rauhoitusta valvoo Museovirasto.

Kiinteiksi muinaisjäännöksiksi laissa luetellaan seuraavat kohteet:

- 1) maa- ja kivitummut, röykkiöt, kivikehät ja muut kiveykset ja latomukset, jotka ovat ihmisen muinoin tekemiä;
- 2) pakanuuden aikaiset haudat ja kalmistot, myös sellaiset, joista maan pinnalla ei ole merkkejä;
- 3) kivet ja kalliopinnat, joissa on muinaisilta ajoilta kirjoituksia, kuvia tai muita piirroksia tahi maalauksia, hiomauria tai muita hionnan jälkiä taikka uhrikuoppia;
- 4) uhrilähteet, uhripuut, uhrikivet ja muut palvontapaikat sekä muinaiset käräjäpaikat;
- 5) muinaisilta ajoilta peräisin olevat asumusten jäännökset sekä asuin- ja työpaikat, niin myös muodostumat, jotka ovat syntyneet sellaisten asumusten tai paikkojen käyttämisestä;
- 6) muinaisaikaiset hylätyt linnat, linnamäet, linnoitukset, linnakkeet, vallit ja vallihaudat, sekä niiden jäännökset, kirkkojen, kappelien, luostarien ja muiden huomattavien rakennusten rauniot sekä muinaiset hautapaikat, jotka eivät ole seurakunnan hoidossa;
- 7) kivet, ristit ja patsaat, jotka muinoin on pystytetty jonkun henkilön tai tapahtuman muistoksi tai uskomuksellisessa tarkoituksessa, samoin kuin muut sellaiset muistomerkit;

8) muinaisten huomattavien kulkuteiden, tienviittojen ja siltojen sekä vartiotulien ja muiden sellaisten laitteiden jäännökset; sekä

9) kiinteät luonnonesineet, joihin liittyy vanhoja tapoja, tarinoita tai huomattavia historiallisia muistoja.

Lain suojaamiin muinaisjäännöksiin kuuluu kohteita niin esihistorialliselta kuin historialliseltakin ajalta. Osa kohteista voi olla hyvinkin nuoria, esimerkiksi viime sotien aikaisia juoksuhautoja tai vastaavia. Tähän luetteloon on koottu Rovaniemen seudulta tunnetut esihistorialliset tai esihistoriallistyyppiset kohteet, mutta mukana on myös muutamia historiallisen ajan kohteita. Tarkkaa rajanvetoa esihistoriallisiin tai etenkin varhaiselta historialliselta ajalta oleviin kohteisiin ei alueen muinaisjäännösten osalta voida tehdä ilman tarkempia tutkimuksia. Alueen elinkeinot ja elämäntapa säilyivät perinteisinä pitkään, joten muutamien jäännöstyyppien esiintymisaika voi olla huomattavan pitkä. Esimerkiksi pyyntikuoppia on käytetty varhaisimmalta kivikaudelta lähes meidän päiviimme saakka.

Kiinteä muinaisjäännös kertoo aina jollakin tavalla ihmisen toiminnasta. Luonnonmuodostelmat kuuluvat muinaismuistolain piiriin vain poikkeustapauksissa. Tällaisia ovat mm. seidat, joista on säilynyt perimätietoa. Osa muinaisjäännöksistä erottuu maastossa ilman maaperään kajoamista. Pintatarkastelussa erottuvia kohteita ovat muun muassa pyyntikuopat, erilaiset kivirakenteet ja asumuspainanteet. Osa kohteista havaitaan vasta, kun maan pinta on syystä tai toisesta rikkoutunut. Näitä maan lähes täysin kätkeviä kohteita ovat etenkin sellaiset kivikautistyyppiset asuinpaikat, joilla ei ole asumuspainanteita tai muita kuoppia.

Irtaimet muinaisesineet eli irtolöydöt ovat merkki ihmisen liikkumisesta löytöpaikalla, mutta eivät välttämättä osoita asumista tai muuta pitempiaikaista toimintaa. Myös irtaimet muinaisesineet ovat muinaismuistolain suojelemia. Lain mukaan sellaiset maasta löytyvät esineet ja esineiden osat, joiden omistajaa ei tiedetä ja joiden iän voidaan arvioida olevan yli sata vuotta, on toimitettava viipymättä Museovirastoon tai maakuntamuseoon.

Esineen löytöpaikka on jätettävä rauhaan, koska kyseessä voi olla kiinteä muinaisjäännös. Vähäinenkin kaivelu voi ainakin osin tuhota paikalla olevan muinaisjäännöksen, josta esine on peräisin. Niinpä löydön toimittamisen yhteydessä on syytä ilmoittaa tarkan löytöpaikan lisäksi myös löytötapa ja löytöolosuhteet sekä muut havainnot mahdollisimman tarkoin. Jos esine on sellainen, että se voi irrotettaessa tai liikuteltaessa vahingoittua tai lähetäminen on vaikeaa, on löydöstä ilmoitettava museoviranomaiselle.

Museovirastolla on oikeus lunastaa muinaisesineet tai siirtää lunastusoikeus jollekin muulle museolle tai laitokselle. Lunastetuista esineistä löytäjälle maksetaan palkkio, joka määräytyy esineen tieteellisen arvon mukaan. Arvometallien kyseessä ollessa palkkio määräytyy tietyn kertoimen mukaan metalliarvon pohjalta. Löytäjä voi myös lahjoittaa löydön Kansallismuseon kokoelmiin, jolloin hänelle annetaan asiasta kertova kunniakirja. Löytäjän toivomuksesta muinaisesine voidaan sijoittaa myös muuhun julkiseen kokoelmaan tai museoon, esimerkiksi asianmukaisesti hoidettuun paikallismuseoon. Esine, joka on löydetty ennestään tunnetusta kiinteästä muinaisjäännöksestä, kuuluu lunastuksetta valtiolle.

Merestä, järvistä tai muualta vesistöistä tavattavat laivan tai muun aluksen hylyt sekä niiden osat kuuluvat myös muinaismuistolain piiriin, mikäli niiden ikä on yli sata vuotta. Hylyt ja niiden osat rinnastuvat kiinteisiin muinaisjäännöksiin. Hylyistä tavattavat esineet rinnastuvat muuten soveltuvien osin irtaimiin muinaisesineisiin, mutta ne kuuluvat lunastuksetta valtiolle.

1.4. Esihistoriallisten kohteiden tutkiminen

Arkeologia on historiatieteisiin kuuluva tutkimusala, joka selvittää menneisyyttä tutkimalla ihmisen maastoon jättämiä jäännöksiä. Koska arkeologien käyttämä lähdeaineisto eroaa historian tutkimuksen käyttämistä kirjallisista lähteistä, myös arkeologiset tutkimusmenetelmät muodostavat oman kokonaisuutensa. Lisäksi arkeologia käyttää apunaan useiden muiden tieteiden tuloksia ja menetelmiä.

Varsin usein tutkijoille tulee ilmoituksia mahdollisista muinaisjäännöksistä harrastelijoilta tai muuten asiasta kiinnostuneilta. Tietoon tulevat ennestään tuntemattomat kohteet pyritään tarkastamaan mahdollisimman pian. Tarkastuksen aikana pyritään selvittämään kohteen luonne; se millaisesta ja minkä ikäisestä jäännöksestä on kyse vai onko kyse irtolöydöstä. Tämä tapahtuu lähinnä maaston pintatarkastelun, mahdollisten löytöjen ja koepistojen avulla. Kohteen laatu voidaan selvittää lyhyenkin tarkastuksen aikana kohtuullisen varmasti. Sen sijaan kohteen tarkemman iän tai laajuuden selvittäminen on usein ongelmallista. Ne vaativatkin vähintään pienimuotoisen koekuopituksen tai kartoituksen.

Arkeologisella inventoinnilla tarkoitetaan tietyllä alueella tehtävää maastotutkimusta, jonka aikana yleensä paitsi tarkastetaan alueelta tunnetut kiinteät muinaisjäännökset ja irtolöytöpaikat myös etsitään uusia kohteita. Inventoinnista laaditaan inventointikertomus, johon on koottu tarkastetuista muinaisjäännöskohteista tehdyt kohderaportit. Inventoitava alue voi määräytyä monella tavalla. Kyseessä on yleensä alue, jota koskeva maankäyttösuunnitelma edellyttää muinaisjäännöskannan selvittämistä tai suorastaan uhkaa alueen muinaisjäännöksiä. Tällaisia ovat esimerkiksi erilaiset kaava-alueet, tiehankkeet, suuret voimalinjat ja säännöstelyn piiriin tulevat vesistöalueet. Laajempien kuntainventointien tavoitteena on yleensä tietojen ajantasaistaminen. Tieteellisiä tavoitteita voivat palvella erilaiset kohdennetut inventoinnit.

Yleensä näkyvin osa arkeologisesta toiminnasta ovat kaivaukset. Ne muodostavat kuitenkin vain osan arkeologien työkentästä ja kohdistuvat hyvin pieneen osaan tunnetuista kohteista. Kaivauksin tutkittavaa kohdetta päästään vain harvoin valitsemaan puhtaasti tieteellisin perustein. Valtaosa määräytyy erilaisten maankäyttösuunnitelmien ja -hankkeiden kautta. Suurin osa suojelusta vastaavien museoviranomaisten toteuttamista kaivauksista on niin kutsuttuja pelastuskaivauksia. Sen sijaan esimerkiksi yliopistot voivat suunnata kenttätoitään tutkimuksellisten intressien mukaan.

Kaivausten avulla pyritään saamaan mahdollisimman tarkkaan talteen kulloinkin tutkittavan kohteen sisältämä tietoaaines, josta esineet ovat vain osa. Vähintään yhtä tärkeitä ovat

paikalta havaitut rakenteet, muut tehdyt löydöt ja havainnot. Olennaista on kohteen ymmärtämisen kannalta merkittävän tiedon dokumentointi. Löytöjen keskinäisellä sijainnilla ja niiden suhteella rakenteisiin on suuri merkitys selviteltäessä esimerkiksi asuinpaikan eriaikaisia käyttövaiheita. Koska muinaisjäännös väistämättä tuhoutuu tutkituilta osiltaan, on kaivausdokumentaation oltava mahdollisimman huolellista.

Muinaismuistolain mukaan kaivaustutkimuksia saa suorittaa vain Museoviraston myöntämällä luvalla. Museoviraston lisäksi kaivaustoimintaa harjoittavat lähinnä yliopistot ja maakuntamuseot. Myös inventointien tekijät ovat arkeologisen koulutuksen saaneita henkilöitä, jotka toimivat Museoviraston valvonnassa.

2. MUINAISJÄÄNNÖKSET JA MAANKÄYTTÖ

2.1. Muinaisjäännöksiä koskevaa lainsäädäntöä

Muinaismuistolaki suojelee kiinteät muinaisjäännökset automaattisesti ilman erillistä päätöstä. Jos jossain havaitaan merkkejä mahdollisesta muinaisjäännöksestä, on työt lain mukaan keskeytettävä ja ilmoitettava asiasta Museovirastoon tai maakuntamuseoon. Tällöin on yleensä kyseessä ennestään tuntematon kiinteä muinaisjäännös, joka näin tulee konkreettisesti muinaismuistolain piiriin.

Muinaismuistolaki määrää, että yleistä maankäyttöhanketta tai kaavoitusta suunniteltaessa on otettava selvää siitä, mitkä ovat suunnitelman vaikutukset kiinteisiin muinaisjäännöksiin eli saattaako hankkeen tai kaavoituksen toimeenpaneminen tulla koskemaan kiinteää muinaisjäännöstä. Tällä on pyritty välttämään työhankkeiden viivästyminen ja jo käynnistyneiden työhankkeiden keskeyttäminen. Hankkeen kohdealueen muinaisjäännöskannan selvittäminen jo suunnitteluvaiheessa on siten tärkeää. Laki näet määrää yleisen tai suurehkon yksityisen työhankkeen toteuttajan rahoittamaan hankkeen aiheuttamat tutkimukset tai

osallistumaan niihin, mikäli sitä olosuhteet huomioon ottaen ei ole katsottava kohtuuttomaksi

Maankäyttö- ja rakennuslain (132/1999) mukaan alueiden käytön suunnittelun tavoitteena on vuorovaikutteiseen suunnitteluun ja riittävään vaikutusten arviointiin perustuen edistää muun muassa kulttuuriarvojen vaalimista. Näihin kulttuuriarvoihin kuuluvat myös kiinteät muinaisjäännökset.

Suurempien hankkeiden kohdalla on hyvä huomata ympäristövaikutusten arviointimenettelystä annettu laki (468/1994), jonka ympäristökäsitteeseen sisältyvät myös vaikutukset kulttuuriperintöön. Laki edellyttää, että hankkeen vaikutukset luontoon ja kulttuuriarvoihin tulee selvittää.

Vaikka kiinteä muinaisjäännös saattaa rajoittaa maankäyttöä, ei sen rauhoittaminen tarkoita liikkumisen tai maa- ja metsätöiden kieltämistä. Pelloilla, pihossa ja puutarhoissa voidaan viljelyä jatkaa entiseen tapaan. Metsänhakuut muinaisjäännöksillä ovat arkipäivää. Yhteys Museovirastoon tai maakuntamuseoon mahdollistaa hankkeiden toteuttamisen siten, että muinaisjäännökselle ei aiheudu vaaraa. Tarvittaessa se voidaan merkitä maastoon. Hakuut voidaan tehdä välttämällä raskaiden työkoneiden liikkumista aralla alueella sekä ajoittamalla työt aikaan, jolloin maa on jäässä ja lumipeitteen suojaama. Muinaisjäännösalueella uudistamisen yhteydessä tapahtuva äestäminen, laikutus tai muu maanpinnan käsittely on kuitenkin kielletty. Uudistetussa metsälaissa edellytetään, että muinaismuistolaki on otettava huomioon.

Mikäli kohteesta on merkitykseensä verrattuna kohtuutonta haittaa, voidaan myöntää erityinen kajoamislupa. Lupa voi sisältyä erilaisia ehtoja, mm. edellyttää, että kaivutyö tehdään arkeologin valvonnassa. Kajoamisluvan kynnyks on käytännössä varsin korkea. Luvan myöntäminen edellyttää mm. sellaista yksityiskohtaista maankäyttö- ja rakentamissuunnitelmaa, jonka johdosta kohteeseen olisi tarvetta kajota. Jokainen erillinen hanke tarvitsee oman kajoamislupansa. Luvan myöntää alueellinen Ely-keskus pyydettyään asiassa lausunnon Museovirastolta. Jos muinaisjäännös siihen liittyvine toimenpiteineen aiheuttaa merkittävää haittaa, on

vahingon kärsijällä mahdollisuus lain määräämissä puitteissa saada kohtuullinen korvaus valtion varoista.

Erityisen merkittäviä muistomerkeinä säilytettäviä muinaisjäänöksiä on kuitenkin vain osa kohteista. Valtaosa kohteista vapautuu suojelusta riittäviksi katsottujen tutkimusten jälkeen. Suunnitelmien esittäminen museoviranomaiselle mahdollisimman varhaisessa vaiheessa, nopeuttaa asian käsittelyä ja muun muassa mahdollistaa kohteen huomioon ottamisen hyvissä ajoin laadittaessa tutkimussuunnitelmia ja -aikatauluja

2.2. Kiinteät muinaisjäänökset kaavoituksessa

Maankäytön suunnittelun tärkein työväline on kaavoitus. Niinpä juuri kaavoituksen keinoin muinaisjäänösten suojelu on parhaiten toteutettavissa. Siksi kiinteät muinaisjäänökset tulee ottaa huomioon kaikilla kaavoituksen tasoilla. Muinaismuistolaki velvoittaa maankäyttöä suunniteltaessa selvittämään koskeeko hanke kiinteitä muinaisjäänöksiä. Tämä merkitsee sitä, että vastuu muinaisjäänösten asianmukaisesta huomioon ottamisesta kaavassa on kaavoittajalla. Kaavoituksen tulee perustua ajantasaiseen tietoon alueen muinaisjäänöskannasta. Kaavoituksen apuvälineiksi on laadittu maakuntaliittojen julkaisuja ja rekistereitä, joihin on koottu alueelta tunnetut kohteet. Luetteloiden ongelma on kuitenkin se, että ne vanhenevat sitä mukaan kun uusia löytöjä ja inventointeja tehdään. Luetteloiden päivittäminen tapahtuu hitaasti, jolloin tiedot ovat ajoittain aukollisia. Ajankäytön tieto on saatavilla Museovirastosta, joka ylläpitää muinaisjäänösrekisteriä.

Luetteloiden vanhenemisen lisäksi ongelma on inventointien kattavuus. Uusikin kuntakohtainen perusinventointi on parhaimmillaan vain otos kunnan alueen kohteista. Kaikkia alueita ei yleensä ole mahdollista käydä riittävällä tarkkuudella läpi inventointiin varatun ajan puitteissa. Tämä korostuu etenkin pohjoisessa, missä välimatkat ovat pitkiä ja kunnat laajoja. Lisäksi on huomattava, että maassamme on yhä alueita, joita ei ole inventoitu lainkaan. Myös kohdetietojen ajantasaistaminen on tärkeää. Muinaisjäänöstilanne voidaan selvittää

kääntymällä Museoviraston tai maakuntamuseon puoleen. Usein tiedot joudutaan päivittämään kaava-alueen järjestelmällisellä inventoinnilla tai alueelle tehtävillä tarkastuksilla.

Muinaisjäänöksiä koskevien tietojen ajantasaistaminen kaavoituksen yhteydessä kuuluu kaavaan laatimisvaiheessa tehtäviin selvityksiin, joiden kustannuksista vastaa kaavoittaja. Kaavaan merkitseminen lisää muinaisjäänösten tuntemusta ja julkisuutta, mikä edistää kohteiden suojelua ja maanomistajan oikeusturvaa muinaisjäänöksiin liittyvissä kysymyksissä.

Kaavaan tulee merkitä kaikki alueelta tunnetut kiinteät muinaisjäänökset. Yleiskaavassa ja osayleiskaavassa käytetään mittakaavasta johtuen lähinnä kohdemerkintää (turkoosi neliö). Erityisen laajat ja selvästi rajautuvat valtakunnallisesti tai alueellisesti merkittävät kohteet voidaan merkitä aluevarauksena, jolloin alueen pääkäyttötarkoitus on muinaisjäänös. Kohdemerkinnän kohdalla on mainittava joko kaavamääräyksessä tai kaavaselostuksessa, että muinaisjäänöksen laajuus tulee selvittää Museovirastosta. Merkintöihin tulee liittyä kirjaintunnus SM sekä kohteen yksilöivä numerotunnus. Merkinnän selitys tapauksesta riippuen on: ”*Muinaismuistokohde / Muinaismuistoalue. Muinaismuistolain (295/63) rauhoittama kiinteä muinaisjäänös. Alueen kaivaminen, peittäminen, muuttaminen ja muu siihen kajoaminen on muinaismuistolain nojalla kielletty. Aluetta koskevat maankäyttösuunnitelmat on lähetettävä Museovirastoon tai maakuntamuseoon lausuntoa varten*”. Selitykseen on hyvä liittää maininta mihin yksilöivä kohdenumero viittaa, esimerkiksi: ”*Kohteen numerotunnus viittaa Museoviraston ylläpitämään muinaisjäänösrekisterin kohdetunnukseen*”.

Asemakaavan on sisältömääräysten mukaan otettava huomioon maakuntakaava ja yleiskaava. Asemakaavan mittakaava sallii aluemerkinän. Muinaisjäänökset merkitään joko SM- tai sm-merkinnällä. Merkintä SM (vaalea turkoosi, yksilöivine tunnuksineen) on varattu valtakunnallisesti merkittävälle kohteille, joiden säilyminen on turvattava kaikissa olosuhteissa. Sen selitys on ”*Muinaismuistoalue. Muinaismuistolain rauhoittama kiinteä muinaisjäänös. Alueen kaivaminen peittäminen,*

muuttaminen tai muu siihen kajoaminen on muinaismuistolain nojalla kielletty. Aluetta koskevasta suunnitelmista on kuultava Museovirastoa tai maakuntamuseota". Merkintä sm (viivamerkintä yksilöivine tunnuksineen) on merkintä kohteille, jotka vapautuvat rauhoituksesta riittävien tutkimusten jälkeen. Se on merkittynä jonkin muun maankäyttövarauksen sisälle. "Alueen osa, jolla sijaitsee Muinaismuistolailta rauhoitettu kiinteä muinaisjäännös. Alueen kaivaminen peittäminen, muuttaminen tai muu siihen kajoaminen on muinaismuistolain nojalla kielletty. Aluetta koskevasta toimenpiteistä ja suunnitelmista on kuultava Museovirastoa tai maakuntamuseota". Asemakaavaa laadittaessa Museovirasto ottaa erikseen kantaa kuhunkin kohteeseen ja sen merkitsemistapaan.

Kaavaselostuksessa tulee olla kohta *"Kiinteät muinaisjäännökset"*, mielellään omana alalukunaan. Luonteva kohta on sijoittaa se selvityskohdan pääotsakkeen alle joko edeltämään tai seuraamaan alalukua *"Rakennettu ympäristö"*. Muinaisjäännökset eroavat luonteeltaan selvästi rakennetusta ympäristöstä, joka käsittää lähinnä kulttuurihistorialliset kohteet eli alueen historiallisesti merkittävän rakennuskannan. Ihmisen tekeminä ne eivät myöskään sovellu luonnonympäristöä esittelevään yhteyteen. Muinaisjäännökset, kulttuurihistorialliset kohteet ja luonnonympäristö yhdessä muodostavat kulttuuriympäristön ja -maiseman. Siten viimeksi mainittuja koskeva lainsäädäntö ja käytännön toimenpiteet koskevat kohdealueella olevia muinaisjäännöksiä.

Aluksi voidaan suppeasti kertoa yleensä alueen muinaisjäännöksistä ja niiden merkityksestä sekä viitata alueella mahdollisesti tehtyihin inventointeihin ja julkaistuihin muinaisjäännösluetteloihin. Haluttaessa voidaan sivuta myös irtolöytöjen määrää ja luonnetta, etenkin jos näitä on runsaasti joltain tietyltä alueelta.

Selostuksessa on mainittava, että *"mikäli maankäytön toimenpiteet koskevat muinaismuistolain rauhoittamaa kiinteää muinaisjäännöstä on Museovirastolle tai maakuntamuseolle varattava hyvissä ajoin etukäteen mahdollisuus lausunnon antamiseen"* sekä *"mikäli kyseessä on yleinen tai suurehko*

yksityinen työhanke, tutkimuskustannuksista vastaa muinaismuistolain nojalla hankkeen toteuttaja". On tarpeen korostaa, että muinaisjäännökset ovat muinaismuistolain (295/63) rauhoittamia ilman erillistä päätöstä ja että lain mukaan niiden luvaton kaivaminen, peittäminen, muuttaminen, poistaminen ja muu niihin kajoaminen on kielletty. Tulee myös tähdentää, että kohdemerkinnällä varustettu muinaisjäännös voi olla selvästi kohdemerkintää laajempi. Kivikautinen asuinpaikka voi esimerkiksi peittää useamman sadan metrin laajuisen vyöhykkeen, joka voi olla alaltaan useita hehtaareja, tai pyyntikuoppaketuilla voi toisinaan olla pituutta jopa useita kilometrejä.

Selostukseen tulee ehdottomasti sisältyä luettelo kaikista alueen kiinteistä muinaisjäännöksistä. Siinä tulee olla sama numerointi kuin kaavamerkinnoissa oleva. Nykyään suositeltavinta on käyttää Muinaisjäännösrekisterin mukaista muinaisjäännöstunnusta, joka tietyn kohteen yksilöivä tunnus, eräänlainen henkilötunnus, jolla kyseinen kohde on helposti löydettävissä muinaisjäännösrekisteristä. Tunnuksen ja nimen lisäksi suojeluperusteena oleva kohteen laatu tulee mainita. Luettelo voi olla esimerkiksi muotoa:

Kaava-alueen kiinteät muinaisjäännökset:

699010018 Maununniemi (18), Kivikautinen asuinpaikka
699010201 Niskala (201), Kivi-/ ja varhaismetallikautinen asuinpaikka
699010411 Hiukka (411), Rautakautinen hautapaikka

Kuntakohtainen kohdenumero voidaan esittää esimerkiksi suluissa kohteen nimen jäljessä, kuten yllä olevassa esimerkissä on tehty. Luettelo voi olla myös kuntakohtaisen numeroinnin mukainen tai kohteilla voi olla juokseva kaavan sisäinen numerointi. Tärkeintä on se, että muinaisjäännöstunnus käy ilmi kohteen yhteydessä.

Tässä Rovaniemen ja Itä-Lapin kiinteiden muinaisjäännösten luettelossa kohteet ovat vanhastaan käytetyn kuntakohtaisen kohdenumeroinnin eli inventointinumeroinnin mukaisessa järjestyksessä. Syynä tähän on ensinnäkin se, että kohteista aiemmin eri aikoina tehdyt tarkastukset ja tutkimukset on varustettu näillä numeroilla. Tätä numerointia on käytetty myös muutamissa tutkimuksissa yhdessä kohteen

nimen kanssa yksilöimässä kohdetta. Toinen syy on käytännöllinen: lyhyt, korkeintaan kolminumeroinen luku on helppo hahmottaa ja nopeammin löydettävissä tämän tapaisesta listasta kuin useasta numerosta koostuva muinaisjäännöstunnus. Tässä luettelossa käytetty kuntakohtainen inventointinumerointi sisältää myös löytöpaikat ja täysin tuhoutuneet kohteet, joita ei ole sisällytetty tähän luetteluun. Niinpä kohteiden numerointi ei ole yhtenäinen kasvava lukusarja, vaan välistä voi puuttua numeroita. Lisäksi tämän kiinteiden muinaisjäännösten luettelon aineistossa oli kohteita ilman inventointinumeroa. Lapin liiton virasto merkitsi nämä kohteet 800-alkuisella numerolla. Esimerkkinä Kettuharjun muinaisjäännös:

- 832. KETTUHARJU (1000021224)
Pyyntikuoppia
Rovaniemi,
3624 01 Käyrämö

Aineistossa oli myös kohteita, joista puuttui museaalinen numero (9- tai 10-numeroinen numerosarja kohdenimen perässä). Näitä numeroita ei täytetty, sillä ne ovat Museoviraston antamia muinaisjäännöstunnuksia.

Muinaismuistolaki rauhoittaa ja suojelee muinaismuistot määrättyine suoja-alueineen. Jos kiinteän muinaisjäännöksen rajoja suoja-alueineen ei ole määrätty maanmittaustoimituksessa, sovittu kirjallisesti maanomistajan ja Museoviraston kanssa tai pakkolunastettu, voi Ely-keskus vahvistaa rajat hakemuksesta. Tällöin ei kiinnitetä huomiota niinkään maisemaan ja kohteen ympäristöön, vaan lähinnä itse muinaisjäännökseen ja sen säilymiseen. Pienin mahdollinen lain määräämä suoja-alue ei kuitenkaan aina ole maisemallisesti paras ratkaisu, vaan olisi pyrittävä maaston mukaan luonnollisesti rajautuvaan alueeseen, jolla turvataan muinaisjäännöksen arvo myös maisemallisesti. Tällaisen erityisen määräyksen, joka voi ulottua koskemaan myös varsinaisen suoja-alueen ulkopuolista aluetta, antaa Ely-keskus.

Muinaisjäännösten ja niiden lähialueiden maankäyttöä suunniteltaessa on kiinnitettävä huomiota kohdetta ympäröivän suojavyöhykkeen lisäksi sen mahdollinen liittyminen muihin arvokkaisiin kulttuuri- tai luonnonympäristöihin.

Myös muinaisjäännösten osalta on katsova kaavoituksen kokonaisuutta niin, että erilaisilla maankäyttömerkinnöillä voidaan paitsi tukea kohteen säilymistä myös niveltää se luontevaksi osaksi ympäristöä. Suositeltavia ovat mm. MY-, MA-, ma-, mp-, sk- sekä /s-merkinnät. Muinaisjäännökset voidaan säilyttää kaavoittamalla ne esimerkiksi viher- tai virkistysalueisiin liittyviksi. Monet muinaisjäännökset soveltuvat myös nähtävyyksiksi, mitä ei useinkaan muisteta. Hyvällä kaavoituksella voidaan näin taata muinaisjäännöksille tai muinaisjäännösrypeille jopa laajempi suoja-alue kuin pelkällä muinaismuistolailalla.

3. MUINAISJÄÄNNÖSLUETTELO

3.1. Ohjeita luettelon käytöstä

Tämä selvitys on tarkoitettu maankäytön, suunnittelun ja rakentamisen parissa työskentelevien käyttöön. Samalla luettelon toivotaan tuovan esiin ja selkiyttävän muinaismuistolain ja muinaisjäännösten merkitystä sekä välittävän tietoa muinaisjäännöksistä ja esihistoriasta yleensä.

Muinaisjäännösten suhdetta maankäyttöön sekä niiden huomioon ottamista kaavoituksessa on tässä luettelossa painotettu enemmän kuin aiemmissa 1990-luvulla laadituissa luetteloissa. Esittelyyn on maankäytön suunnittelun kannalta oleellisten tietojen lisäksi sisällytetty myös alan tutkijoille ja muille kiinnostuneille suunnattua tietoa. Erilaisten muinaisjäännösten ja esihistoriaa koskevan yleistiedon esittely on jätetty pois aikataulukkoa lukuun ottamatta. Asiasta kiinnostuneille on luettelon loppuun koottu kirjallisuusluettelo. Muutamien yleisteosten lisäksi siinä on mainittu etenkin alueen tutkimusta käsitteleviä julkaisuja ja artikkeleita. Luettelon lopusta löytyvät myös tärkeimmät yhteystiedot.

Luettelolla pyritään ennen muuta edistämään muinaisjäännösten suojelua. Sen perustana ovat arkeologien laatimat tarkastus-, inventointi- ja kaivauskertomukset. Luetteloon on koottu kohteet, jotka ovat olleet tiedossa vuoden 2013 loppuun mennessä. Valtaosa luettelon kohteista on kiinteitä muinaisjäännöksiä, kuten asuin-, pyynti- ja työpaikkoja. Irtolöydöt ovat usein merkki mahdollisesta kiinteästä muinaisjäännöksestä. Irtolöytöpaikkoja on kuitenkin mainittu vain, jos ne on löydetty kiinteiden muinaisjäännösten läheltä tai niillä muutoin on erityistä merkitystä. Luettelossa mainitut kohteet ovat esihistoriallisia muutamaa poikkeusta lukuun ottamatta. Mukaan on otettu valikoidusti myös historiallisen ajan kohteista. Historiallisen ajan kohteissa on huomioitu sellaiset kohteet, jotka ovat varmasti 1700-lukua edeltäviä, ja/tai ne ovat tietoarvoltaan poikkeuksellisen merkittäviä. Osa kohteen luetteloista on laadultaan tai määrittelyltään sellaisia, että esimerkiksi niiden kaavaan ottamista tulee harkita tapauskohtaisesti

Museovirastossa tai maakuntamuseossa. Kohteet on otettu luetteloon mukaan, jotta mahdollisten maankäyttö-suunnitelmien kohdistuessa näille alueille niitä koskevat tiedot voidaan tarkastaa asiantuntijan toimesta.

Luetteloon on koottu tiedossa olevien muinaisjäännösten paikantamiseen ja määrittelyyn tarvittavat tiedot. Luettelo-osa jakaantuu kunnittaisiin kohdeluetteloihin ja karttaotteisiin. Kohdeluettelossa mainitaan aluksi tunniste- ja paikantamistiedot eli kohteen numero, nimi ja muinaisjäännöstunnus, kohteen laatu sekä peruskartta, jolla kohde sijaitsee. Näitä tietoja seuraa lyhyt sijainti- ja kohdekuvaus, tiedot mahdollisista löydöistä sekä kohdetta koskevat tutkimustiedot.

Kohteiden numerointi on niin sanotun kuntakohtaiseen inventointinumeroinnin mukainen. Käytetty numero on sama, joka aiemmassa vuoden 1992 luettelossa on merkitty sulkuihin kohteen nimen jälkeen. Koska inventoinnit sisältävät myös tuhoutuneet ja epämääräiset kiinteät jäänteet sekä irtolöytöpaikat, joita tähän luetteloon ei ole sisällytetty, ei numerointi ole yhtenäinen numerosta yksi alkava nouseva sarja. Kohteen nimen jälkeen ilmoitetaan suluissa muinaisjäännösrekisterin mukainen kohteen **muinaisjäännöstunnus**. Muinaisjäännösrekisteri on löydettävissä Museoviraston ylläpitämästä kulttuuriympäristön rekisteriportaalista osoitteessa <http://kulttuuriymparisto.nba.fi>. Koska kyseessä on tärkein kohteen yksilöivä tunnus, on muinaisjäännöstunnuksen käyttö suositeltavaa kohteen nimen yhteydessä.

Kohteen laatu on ilmaistu nimityksin, jotka hieman poikkeavat muinaisjäännösrekisterin asiasanoista. Käytetyt nimitykset pyrkivät suoraan kertomaan millaisesta kohteesta kyse. Yleisimpiä muinaisjäännöksiä alueella ovat kivikautinen asuinpaikka, maa-/pyyntikuoppa, kivikkokuoppa ja kiviröykkiö. Usein samat maastonkohdat ovat vetäneet ihmisiä puoleensa, jolloin samalla alueella voi olla useita erityyppisiä ja eri-ikäisiä jäännöksiä.

Kohdekuvauksessa on yleispiirteinen sanallinen kuvaus kohteen sijainnista ja luonteesta. Kohdekuvauksen jälkeen on listattu paikalta tehdyt löydöt ja sitä koskevat tutkimustiedot. Nämä ovat lähinnä tutkijoita varten. Kaikkein

vanhimpia kohteeseen liittyviä tutkimustietoja ei ole mainittu. Kohteiden laatu ja merkitys selittyy pitkälti paikalta tavattujen löytöjen perusteella. Tärkeitä ovat myös tiedot paikalla tehtyjen tutkimusten luonteesta ja ajankohdasta sekä tutkimusten tekijästä. Nämä ovat yhdessä kohteen inventointinumeron ja muinaisjäännöstunnuksen kanssa tietoja, joiden avulla laajemmat kohdetiedot ovat arkistosta löydettävissä.

Luettelossa olevat kohteet on merkitty kuntakohtaisia kohdeluetteloja seuraaville **karttasivuille**. Kohteiden alueellinen jakautuminen selviää kuntakohtaisesta yleiskartasta, johon on merkitty kohteiden sijainti ja peruskarttalehtijako. Yleiskartan jälkeen tulevat kohdekarttasivut noudattavat peruskarttalehtien numeroinnin mukaista järjestystä. Muinaisjäännökset on merkitty näihin tarkempimittakaavaisiin kohdekarttoihin mustin kolmioin, joihin liittyvän inventointinumeron perusteella kohteen kuvaus ja tarkemmat tiedot löytyvät luettelo-osasta. Lisäksi karttoihin on merkitty otteen peruskarttanumero sekä mitta-asteikko.

Muinaisjäännöskohteet on esitetty kartoilla **kohde-merkillä, joka osoittaa kohteen keskeisen sijainnin**. Koska itse kohde on useimmiten pistemäistä karttamerkintää laajempi, on kohteista annettu useampia ääripisteitä, joiden avulla kohteiden ulottuvuudet maastossa käyvät paremmin ilmi. Useampia koordinaatteja on annettu etenkin kohteista, joiden laajuus on enemmän kuin 200 metriä sekä kohteista, joihin sisältyy useampia erillisiä keskittymiä. Esitystapa eroaa Museoviraston muinaisjäännösrekisteristä, jossa kohteet on merkitty joko pisteinä tai laajempina aluerajauksina.

Teknisistä syistä kohteiden koordinaatit on ilmaistu metrin tarkkuudella, mikä antaa virheellisen kuvan kohteiden määrittelyn tarkkuudesta. Vain osa kohteista on paikannettu gps-laittein. Pääsääntöisesti kohteiden sijainti on mitattu kartalta maastossa arvioidusta kohteen keskikohdasta, joka sekin yleensä on määritelty ilman kaivaustutkimuksia. Samalla tavalla myös kohteen laajuus perustuu useimmiten paikalla pintatarkastelussa tehtyihin havaintoihin. On huomattava, että esimerkiksi asuinpaikat voivat olla todellisuudessa huomattavasti laajempia kuin luettelosta käy ilmi. Samoin erilaisiin

kuoppajäännöksiin voi liittyä asuinpaikka, joka havaitaan yleensä vasta maanpinnan rikkouduttua. Jos suunniteltu hanke sijoittuu luettelossa mainitun kohteen läheisyyteen, on aina otettava yhteys Museovirastoon.

Kohteiden koordinaatit ja mahdollinen tarkempi aluerajaus löytyvät Museoviraston ylläpitämästä muinaisjäännösrekisteristä muinaisjäännöstunnuksen tai nimen perusteella. Muinaisjäännösrekisteri löytyy osoitteesta <http://kulttuuriymparisto.nba.fi>. Kuntakohtainen kohdeluettelo löytyy valitsemalla kunta ja rastittamalla kohta ”muinaisjäännösrekisteri”. Ajantasaisin inventointitieto löytyy kohta ”Kulttuuriympäristön tutkimusraportit” ja sieltä kohdasta ”arkeologia” kuntakohtainen haku. Inventointiraportit ovat ladattavissa PDF-muodossa. Muinaisjäännösrekisterin kohteet on linkitetty myös Paikkatietoikkunan (www.paikkatietoikkuna.fi) karttaikkunaan. Kohteet löytyvät valitsemalla karttatasojen valikosta ”suojellut alueet”. Paikkatiedot ovat saatavissa sähköisessä muodossa Museovirastosta.

Luettelon rakenteella on pyritty siihen, että sitä voidaan käyttää kahteen suuntaan: ensinnäkin kohdeluettelon avulla etsimään tietty muinaisjäännös nimen ja inventointinumeron perusteella, toisaalta karttojen avulla löytämään nopeasti jonkin tietyn alueen kiinteät muinaisjäännökset.

3.2. Yhteenvedo luettelon kiinteistä muinaisjäännöksistä

- luettelossa ovat mukana vuoden 2014 loppuun mennessä tarkastetut ja raportoidut kohteet. Luetteloa on tarkastettu ja täydennetty keväällä 2016.
- samaan kohteeseen voi sisältyä eri aikakausilta peräisin olevia ja erityyppisiä muinaisjäännöksiä, joten erityyppisten kiinteiden muinaisjäännösten yhteenlaskettu määrä voi olla olevassa luettelossa olla suurempi kuin kunkin kunnan varsinainen kohdemäärä.
- eräistä määrittelyongelmista ja historialliseen käyttöön liittyvistä syistä kohteista käytetyt nimitykset voivat poiketa nykyisistä.
- kunkin kunnan yhteydessä mainittuun erillisten muinaisjäännöskohteiden lukuun kuuluvat kaikki

alueelta tunnetut kohteet irtolöydöt, tuhoutuneet, epämääräiset tms. mukaan lukien.

- luettelossa mainitut löytöpaikat liittyvät pääsääntöisesti kiinteisiin muinaisjäänöksiin.
- kuntakohtaisessa yhteenvetotaulukossa on mainittu vain erityyppisten kohteiden määrä. Yhdessä kohteessa on yleensä useita yksittäisiä rakenteita.

Lopuksi on syytä painottaa, että **luettelo ei ole täydellinen** ja lopullinen esitys alueen muinaisjäänöskannasta. Kohteiden määrä kasvaa yleisöltä saatujen ilmoitusten, erilaisten rakennustöiden ja -hankkeiden sekä aktiivisen etsinnän tuloksena. Ajantasaisin tieto on saatavissa Museovirastosta.

ROVANIEMI (427 kohdetta)

Asuinpainanne	2
Kalmisto/kesähauta	1
Kenttiä	7
Kivikautisia asuinpaikkoja	277
Kivikautisia löytöpaikkoja	2
Kivilatomuksia	3
Kiviröykkiöitä	2
Kiviuuneja	1
Kivi-/varhaismetallikautisia asuinpaikkoja	9
Kvartsilouhoksia	7
Liesiä	1
Maakuoppia	6
Palvospaikkoja	1
Purnuja	2
Pyyntikuoppia	101
Rautakautisia asuinpaikkoja	1
Rautakautisia hautauksia	1
Tupasijoja	3

Rovaniemen kuntakohtainen inventointi on tehty vuosina 1987-89 (Kotivuori 1990). Sitä on myöhemmin täydennetty vuosina 1991-1998 ja 2002-2006 (Kotivuori 1998, 2006). Rovaniemen kaupungin alueella on tehty runsaasti arkeologisia kaivaustutkimuksia. Lisäksi alueella on tehty useita osainventointeja (Seppälä 1998, Kotivuori 2002, Luoto 2013, Poutiainen & Bilund 2013), sekä laajalti Metsähallituksen kulttuuriperintöinventointeja (Karjalainen 2011, 2012, Rautiainen 2007, 2012, Pelttari & Rautiainen 2013).

KEMIJÄRVI (209 kohdetta)

Kalmisto/kesähauta	3
Kenttiä	7
Kiukaita	3
Kivikautisia asuinpaikkoja	85
Kivikautisia löytöpaikkoja	4
Kivilatomuksia	1
Kivi-/varhaismetallikautisia asuinpaikkoja	9
Kotasija/painanne	3
Maa-/keittokuoppia	8
Merkipetäjiä	1
Palvospaikkoja	4
Pyyntikuoppia	65
Raudanvalmistuspaikkoja	1
Rautakautisia asuinpaikkoja	2
Talvikyliä	2

Tupasijoja 4

Varhaismetallikautisia asuinpaikkoja 3

Kemijärven kuntakohtainen inventointi on tehty vuosina 1989-1990 (Kotivuori 1990). Kemijärvellä on tehty runsaasti inventointeja ja arkeologisia kaivaustutkimuksia Kemijoen valjastuksen yhteydessä 1960-luvulla. 2000-luvulla inventoinnit ovat olleet pääosin kaivostoiminnan ja rakentamisen johdosta suoritettuja osainventointeja (Karjalainen 2000, Kotivuori 2009, Jussila & Sepänmaa 2010), ja Metsähallituksen suorittamia kulttuuriperintöinventointeja (Rautiainen 2011).

PELKOSENNIEMI (126 kohdetta)

Kalmisto/kesähauta	2
Kivikautisia asuinpaikkoja	62
Kiviröykkiöitä	1
Kotasijoja	1
Luola	1
Palvospaikkoja	1
Pyyntikuoppia	53
Varhaismetallikautisia asuinpaikkoja	1
Tupasijoja	1

Pelkosenniemen kunnan alueella on tehty laajempia inventointeja vuosina 1973 (Erä-Esko & Pesonen), 1978 (Torvinen) ja 1992 (Arponen & Halinen). Inventoinnit ovat liittyneet Kemihaaran allasprojekteihin. 2000-luvulla on suoritettu osaininventointia Pyhä-Luoston alueella (Karjalainen 2000), Luiron alueella (Tallavaara 2008) ja Metsähallituksen kulttuuriperintöinventointeja (Rautiainen 2011).

POSIO (312 kohdetta)

Asuinpainanteita	1
Kalmisto/kesähauta	20
Kenttiä	1
Kiukaita	2
Kivikautisia asuinpaikkoja	118
Kivikautisia löytöpaikkoja	1
Kivilatomuksia	2
Kiviröykkiöitä	2
Kivi-/varhaismetallikautisia asuinpaikkoja	1
Kvartsilouhoksia	1
Maakuoppa/painanne	4

Palvospaikkoja	1
Pyyntikuoppia	154
Rajamerkkejä	4
Tupasijoja	4
Varhaismetallikautisia asuinpaikkoja	1

Posion kuntakohtainen inventointi on tehty vuosina 1993-1994 (Kotivuori 1998). 2000-luvulla kunnan alueella on tehty muutamia osainventointeja (Okkonen 2001, Pietiläinen 2003, Rautiainen 2008, Luoto 2013) sekä Metsähallituksen kulttuuriperintöinventointeja (Laurila et al. 2006, Karjalainen 2010).

RANUA (77 kohdetta)

Kalmisto/kesähauta	12
Kivikautisia asuinpaikkoja	28
Kivilatomuksia	5
Kvartsilouhoksia	1
Pyyntikuoppia	29
Rajamerkkejä	1
Varhaismetallikautisia asuinpaikkoja	1

Ranuan kuntakohtainen inventointi on tehty vuonna 1990 (Kotivuori 1991). Ranuan kunnan alueella on Metsähallituksen toimesta tehty viime vuosina useita kulttuuriperintöinventointeja (Rautiainen 2008, Karjalainen 2010, Nieminen 2012).

SALLA (108 kohdetta)

Kalmisto/kesähauta	1
Kivikautisia asuinpaikkoja	58
Kivilatomuksia	1
Maakuoppa/painanne	3
Merkipetäjä	1
Moniperiodisia asuinpaikkoja	1
Palvospaikkoja	1
Pyyntikuoppia	41
Tupasijoja	1

Sallan kuntakohtainen inventointi on tehty vuosina 1988-90 (Poutiainen 1989, Arponen 1990, 1991). 2000-luvulla Sallan alueella on tehty arkeologisia inventointeja Oulangan kansallispuiston alueella (Jussila & Poutiainen 2008, Pitkänen 2008, Laurila 2010) sekä metsähallituksen kulttuuriperintöinventointeja (Karjalainen 2008, Tolonen 2012).

SAVUKOSKI (107 kohdetta)

Kalmisto/kesähauta	4
Kenttiä	2
Kivikautisia asuinpaikkoja	56
Kivikautisia löytöpaikkoja	7
Kivilatomuksia	2
Kivi-/varhaismetallikautisia asuinpaikkoja	1
Kotasijoja	1
Palvospaikkoja	2
Purnuja	1
Pyyntikuoppia	27
Talvikyliä	2
Tupasijoja	2

Savukosken kunnan alueella on tehty osainventointeja 1989 (Kankaanpää 1989) ja 1992 (Arponen & Halinen 1992). Savukosken kunnan alueen tunnettujen kiinteiden muinaisjäännösten määrä on kasvanut runsaasti viime aikaisten Soklin kaivosalueen inventointien (Tallavaara & Varonen 2008, Pesonen 2013) ja Metsähallituksen kulttuuriperintöinventointien (Karjalainen 2008, Rautiainen 2008, Nyman 2011, Häkälä 2012, Viljanmaa 2013) ansiosta.

3.3. Esihistorian ajanjaksot

	POHJOIS-SUOMI JA SISÄMAA	ETELÄ-SUOMI JA RANNIKKO
eKr. 9000	MESOLIITTINEN KIVIKAUSI	
	mannerjäättä	
8000	ensimmäiset asuttajat	ensimmäiset asuttajat
	ESIKERAAMINEN AIKA	
7000	Suomusjärven kulttuuri	
6000		
5000	NEOLIITTINEN KIVIKAUSI	
	Sär 1 - keramiikka Varhaiskampak.	Varhaiskampakeramiikka Jäkärän keramiikka
	KAMPAKERAAMINEN KULTTUURI	
4000	Tyypillinen kampakeramiikka	Tyypillinen kampakeramiikka
3000	Kierikin keramiikka Pöljän keramiikka ja Jysmän keramiikka	Myöhäiskampakeramiikka Pyheensillan keramiikka ja Nuorakeramiikka
2000		Kiukaisten keramiikka
	Sisämaan pronssikulttuuri Varhaismetallikausi	PRONSSIKAUSI Läntinen pronssikulttuuri Paimion keramiikka
1000	Sär 2 – keramiikka - Tekstiilikeramiikka Luukonsaaren keramiikka	
	RAUTAKAUSI	
	Varhainen rautakausi	Morbyn keramiikka Esiroomalainen rautakausi
Kr.s.	Rautakausi ei keramiikkaa	Roomalainen rautakausi Kansainvaellusaika Merovingiaika Viikinkiaika
1000	Myöhäinen rautakausi	Ristiretkiaika
	HISTORIAALLINEN AIKA	
	kirjalliset lähteet	kirjalliset lähteet
2000 jKr.	Ruotsinvallan aika Autonomian aika Suomen itsenäistyminen	

4. TIIVISTELMÄ

Menneisyydestämme kertovat muinaisjäännökset ovat tietolähde, jota on mahdotonta korvata. Niiden suojeleminen ja säilyttäminen on ensiarvoisen tärkeää kulttuuriperintömme välittämiseksi tuleville sukupolville. Muinaisjäännökset on rauhoitettu muinaismuistolain (295/1963) perusteella. Laki turvaa ilman erityistoimenpiteitä kaikki muinaisjäännökset, eikä niihin saa kajota millään tavalla ilman Museoviraston lupaa. Museovirasto on muinaismuistolain toteutumista valvova ja muinaisjäännöksiä koskevaa päätäntävaltaa edustava valtion laitos.

Muinaismuistolaki asettaa rakennuttajan ja kaavoittajan tehtäväksi selvittää, voiko heidän suunnittelemansa hanke tulla koskemaan muinaisjäännöstä. Mikäli työn aikana havaitaan merkkejä muinaisjäännöksestä, työt tulee välittömästi keskeyttää ja pyytää lähempiä ohjeita Museovirastosta. Maankäyttöhankkeisiin ja -suunnitelmiin liittyvät viralliset lausuntopyyntöt tulee osoittaa Museovirastolle tai maakuntamuseolle. Työsuunnitelmia laadittaessa museoviranomaiset antavat tietoja muinaisjäännöksistä, niiden suojelusta ja muinaismuistolaista. (ks. Yhteystiedot).

Käsillä oleva luettelo Rovaniemen seudun kiinteistä muinaisjäännöksistä on ajantasaistettu ja laajennettu uudennos vuonna 1992 julkaistusta luettelosta *Rovaniemen seudun kiinteät muinaisjäännökset. Lapin seutukaavaliiton julkaisusarja A, n:o 122*. Nyt käsillä oleva luettelo perustuu Lapin ympäristökeskuksen hallinnoiman Lapin kulttuuriympäristöt tutuksi –hankkeen yhteydessä laadittuun tietokantaan Lapin kiinteistä muinaisjäännöksistä vuoden 2013 tietojen pohjalta. Tiedot Rovaniemen ja Ranuan osalta on tässä ajantasaistettu ja verrattu niitä Museoviraston muinaisjäännösrekisteriin. Luetteloon on koottu maastossa olevat kiinteät muinaisjäännökset, joiden säilymistä erilaiset maankäyttöhankkeet voivat uhata. Muinaisjäännökset on merkitty kohdemerkillä, joka pääsääntöisesti osoittaa kohteen keskiosan sijainnin. Koska itse kohde on useimmiten pistemäistä merkintää huomattavasti laajempi, on laajemmista kohteista annettu useampia ääripisteitä, joiden avulla kohteiden ulottuvuudet maastossa käyvät paremmin ilmi.

Suurin osa kohteista on käyttö- ja säilymisasteeltaan erilaisia maaperään kätkeytyviä esihistoriallisia asuinpaikkoja, joiden tarkkaa rajautumista ei inventointien yhteydessä ole ollut mahdollista selvittää. Sekä omina kohteinaan että asuinpaikkojen yhteydessä on painanteita, jotka maastossa erottuvat asuinpaikkoja selvemmin. Muinaisjäännöksiin kuuluu myös erilaisia kuoppia, kivirakenteita sekä joukko muita kohteita.

Hankkeiden suunnittelun yhteydessä on syytä kääntyä muinaisjäännöksistä vastaavien viranomaisten puoleen paitsi suunnittelualueella olevien kohteiden tarkemman määrittelyn myös mahdollisten uusien kohteiden selvittämiseksi. Usein on näet niin, että suunnitelma voi koskea aluetta, jota ei ole lainkaan arkeologisesti inventoitu. Tällöin on erikseen arvioitava inventointitarvetta. Suurten yleisten hankkeiden toteuttaja on lain mukaan velvollinen vastaamaan tutkimuskustannuksista kohtuulliseen määrään asti. Yksityisiä ihmisiä laki ei tähän velvoita.

Rovaniemen ja Ranuan kuntien alueelta olevista luettelon 504 kohteesta suurin osa on kiinteitä esihistoriallisia muinaisjäännöksiä. Kohteiden joukossa on kuitenkin myös muutamia historiallisen ajan muinaisjäännöksiä sekä esihistoriallisia löytöpaikkoja, jotka viittaavat todennäköisesti kiinteään muinaisjäännökseen. Aineistoon on koottu vuoden 2013 loppuun mennessä raportoidut olleet kohteet. Aineistoa on tarkistettu ja täydennetty keväällä 2016.

Luettelon sisältämät tiedot ovat saatavissa sähköisinä Lapin liitosta. Kaikkia muinaisjäännöksiä ei tunneta, vaan vuosittain löydetään uusia kohteita. Kyseessä ei siis ole täydellinen luettelo. Ajantasaisin tieto on saatavissa Museovirastosta, joka pitää yllä ja päivittää rekisteriä Suomen kiinteistä muinaisjäännöksistä. Rekisteristä löytyvät myös luettelon sisältämien kohteiden tarkemmat sijaintitiedot. Muinaisjäännösrekisteri on löydettävissä Museoviraston ylläpitämästä kulttuuriympäristön rekisteriportaalista osoitteessa <http://kulttuuriymparisto.nba.fi>. Inventointiraportit on mahdollista ladata PDF-tiedostoina muinaisjäännösrekisterin kohdasta kulttuuriympäristön tutkimusraportit.

Luettelon laatijat toivovat, että ajantasaistetusta luettelosta tulee maankäytön parissa tavalla tai toisella työskenteleville hyödyllinen ja käytetty lähde.

5. KIRJALLISUUS JA MUUT JULKAISUT

- Ahvenainen, J. 1970. *Rovaniemen historia II*. Kuopio.
- Andersson, G. A. 1912. *Kemijärven pitäjän vaiheita*. Kemi.
- Andersson, G. A. 1915. 1915. *Rovaniemen pitäjä. Tietoja pitäjän entisistä ja nykyisistä oloista*. Kemi
- Appelgren, Hj. 1881. *Muinaisjäännöksiä ja tarinoita Kemin kihlakunnan itäisissä osissa*. Suomen muinaismuistoyhdistyksen aikakauskirja V.
- Arkeologia Suomessa - Arkeologi i Finland*. (alkaen vuodesta 1985-).
- Arponen, A. 1992. Sata muinaisjäännöskohdetta Sallasta. *Raito* 3/1992.
- Aspelin, J. R. 1877-1884. *Muinaisjäännöksiä Suomen suvun asumus-aloilta/Antiquités du Nord Finno-Ougrien I-V*. Helsinki.
- Calamnius, J. W. 1868. Muinais-tiedustuksia Pohjanperillä. *Suomi XII*:7.
- Calonius, I. 1929. Handelsvägarna fran Vita havet till Bottniska viken. *Studier och uppsatser tillägnade Otto Anderson 1929*. Åbo.
- Carpelan, C. 1962. Nellimin löytö. *Suomen Museo* 1962.
- Carpelan, C. 1967. Juikenttä: en sameboplats från järaldern oeh medeltid. Norrbotten 1967. Luleå.
- Carpelan, C. 1967. Akmeelinhaudan arvoitus. Entinen Kemijoki. Tapiola.
- Carpelan, C. 1967. Kemin Lapin esihistoria. Entinen Kemijoki. Tapiola.
- Carpelan, C. 1970. Ns. imitoitua tekstiilikeramikkaa Suomesta. *Suomen Museo* 1970.
- Carpelan, C. 1974. Hirven- ja karhunpääesineitä Skandinaviasta Uralille. *Suomen Museo* 1974.
- Carpelan, C. 1975. Saamelaisten ja saamelaiskulttuurin alkuperä arkeologin näkökulmasta. Lapin tutkimusseura. Vuosikirja 16.
- Carpelan, C. 1975. Älg- och björnhuvudföremål från Europas nordliga delar. *Finskt Museum* 1975.
- Carpelan, C. 1976. Nordfinska kåtabottnar från förhistorisk och historisk tid. *Iskos* I.
- Carpelan, C. 1976. Über Ursprung, Alter und Verbreitung der steinernen Zapfenhauen. *Suomen Museo* 1976.
- Carpelan, C. 1979. Om asbestkeramikens historia i Fennoskandien. *Finskt Museum* 1978.
- Carpelan, C. 1981. Samernas förhistoria. Kontaktstencil 20. Helsinki.
- Carpelan, C. 1984. Katsaus saamelaisten esihistoriaan. Suomen väestön esihistorialliset juuret. Helsinki.
- Carpelan, C. 1985. Saamelaisten esihistoriaa ja arkeologiaa. Lappi 4.
- Carpelan, C. 1987. Juikenttä – keskiajan ja uuden ajan alun metsäsaamelainen yhteisö arkeologisen aineiston valossa. Saamelaiset - sovinnolliset sopeutujat. Lapin maakuntamuseon julkaisuja 5. Oulu.
- Carpelan, C. 1994. Katsaus saameaistumisen varhaisvaiheisiin. Johdatus saamentutkimukseen. Tietolipas 131.
- Edgren T. 1984. Kivikausi. *Suomen historia I*. Espoo 1985.
- Edgren, T. 1992. Den förhistoriska tiden. *Finlands historia I*. Ekenäs.
- Ervast, J. B. 1956. *Descriptio Lapponiae Kiemiensis eli Kemin Lapin kuvaus vuodelta 1737*. (Suom. Tuomo Itkonen). Kemi.
- Erä-Esko, A. 1955. Rovaniemen kivikauden tutkimuksia. *Suomen Museo* 1955.
- Erä-Esko, A. 1957. Muinaistutkimukset Rovaniemellä. *Totto III*.
- Erä-Esko, A. 1958. Die Elchkopfskulptur vom Lehtojärvi in Rovaniemi. *Suomen Museo* 1958.
- Erä-Esko, A. 1969. Akinakeslöytö Pohjois-Suomesta. *Suomen Museo* 1969.
- Erä-Esko, A. 1974. Kemijoen alueen arkeologisten tutkimusten historiaa. *Kemijoki 8000. Näyttelyopas*. Helsinki.
- Erä-Esko, L. 1978. *Suomen Lapin rautakauden esineet*. Pro gradu -tutkielma 17.4.1978. HYL/Arkeol. laitos.
- Erä-Esko, L. 1984. On the Iron Age Settlement of Northern Finland. *Iskos* 4.
- Europaeus, A. 1914. Katsaus Pohjois-Pohjanmaan esihistoriaan. *Jouko II*. Helsinki.
- Europaeus, A. 1937. Uusinta muinaislöytösatoa Oulun läänistä. *Jouko III*.
- Fellman, I. 1910-1915. *Handlingar och uppsatser angående Finska Lappmarken och lapparne. I-IV*. Helsingfors.

- Fellman, J. 1846. Fornlämningar från stenåldern funna i Österbotten i Finland. *Annaler for nordisk Oldkynnighed*. Kobenhavn.
- Fellman, J. 1906. *Anteckningar under min vistelse i Lappmarken. I-IV*. Helsingfors.
- Fogelberg, P. (toim.). 1999. *Pohjan poluilla. Suomalaisten juuret nykytutkimuksen mukaan*. Helsinki 1999.
- Grünthal, R. (toim.). 2002. *Ennen, muinoin. Miten menneisyyttämme tutkitaan. Tietolipas 180*.
- Halinen, P. 1994. Peuran kuoppapyynti Lapissa. *Raito* 2/1994.
- Hamari, P. 1996. Suorakaiteen muotoiset kivilatamukset Pohjois-Suomessa. *Museoviraston arkeologian osaston julkaisuja 6. Kentältä poimittua 3. Kirjoitelmia arkeologian alalta*. (toim. H. Ranta). Helsinki
- Hamari, P. ja Halinen, P. 2000. Saamelaisperäisten muinaisjäännösten inventointi. *Arkeologinen inventointi*. (toim. P. Maaranen - T. Kirkinen). Jyväskylä.
- Heikkola, L. 1987. Rovaniemen historia. *Rovaniemi kylästä kaupungiksi*. Lapin maakuntamuseon julkaisuja 4.
- Heininen, H. & Huurre, M. 1993. *Sallan historia*. Jyväskylä
- Hirsjärvi, A. 1961. Kemijärven kourusuksen ajoitus. *Suomen Museo 1961*.
- Hirviluoto, A. -L. 1973. Esihistoriallisten muinaisjäännösten hoito osana ympäristönsuojelua. *Arkeologian lähtävoitteet*. Helsinki.
- Hjelmroos, M. 1978. Pohjois-Suomen suomalaisasutuksen synty. *Turun historiallinen arkisto 32*. Turku.
- Hoikka, J. 1864-1871. Lautamies Johan Hoikan kirjekirja. Kopioita kirjeistä. Käsikirjoitus/Museoviraston esihist. arkisto.
1866. Historiallinen Arkisto I.
1868. Historiallinen Arkisto II.
- Holmberg, H. J. 1863 Förteckning och Afbildningar af Finska Fornlämningar. *Bidrag till Finlands Naturkännedom. Etnografi och Statistik 9*.
- Huurre, M. 1976. Muurolan Puustellin kivikautinen asuinpaikka. *Totto. XII. Rovaniemi*.
- Huurre, M. 1976. Muinaislöydöistä, museoista ja museovirastosta. *Kotiseutu*. Helsinki.
- Huurre, M. 1979. *9000 vuotta Suomen esihistoriaa. 5. täydennetty painos 1995*.
- Huurre, M. 1983. *Pohjois-Pohjanmaan ja Lapin esihistoria. Pohjois-Pohjanmaan ja Lapin historia I. Kuusamo*.
- Huurre, M. 1985. Lapin esihistoria. *Lappi 4. Saamelaisten ja suomalaisten maa*. Hämeenlinna.
- Huurre, M. 1998. *Kivikauden Suomi. Sakari Pälsin, Aarne Åyräpään ja Ville Luhon muistolle*. Helsinki.
- Hyyppä, E. 1958. Geologisehe Datierung der Elchkopfskulptur vom Lehtojärvi bei Rovaniemi. *Suomen Museo 1958*.
- Hällström, G. G. 1842. Undersökning om ett i finska Lappmarken gjordt fynd av gamle vigter och mynt m.m. *Acta Societatis Scientiarum Fennicae I*.
- Härö, M. 1981. Suomen muinaismuistohallinnon synty. *HYL/Ark. laitos. Moniste n:o 28*.
- Härö, M. 1985. Kulttuurimuistojen suojeleminen ja yhteiskunta: esimerkkeinä 1600- ja 1800-lukujen säädökset. *Fennoscandia archaeologica II*. Helsinki.
- Itkonen, T. I. 1948. Suomen lappalaiset vuoteen 1945. *Osat I-II*. Porvoo.
- Julku, K. 1986. Kvenland – Kainuunmaa. *Studia Historica Septentrionalia 11*.
- Julku, K. 1991. Pohjois-Suomen varhaishistoria uusien löytöjen ja tutkimusten valossa. *Faravid 14/1990*.
- Juntunen, J. 1990. Ranuan esihistoria kivikaudesta saamelaisasutukseen. *Ranuan historia*. Kemi.
- Kehusmaa, A. 1972. *Kemijärven Neitilä 4*. HYL/Ark. laitos. Moniste n:o 3.
- Kehusmaa, A. 1985. Kivikausi ja varhaismetallikausi. *Faravidin maa: Pohjois-Suomen historia. Studia Historica Septentrionalia 9*. Oulu.
- Kehusmaa, A. 1995. Sodankylän, Pelkosenniemen ja Savukosken esihistoria. *Suur-Sodankylän historia 1. Kemijoki 8000. Näyttelyopas*. Kemijoen alueen muinaisuutta 8000 vuoden ajalta arkeologisten tutkimusten valossa. Helsinki 1974.
- Kivikoski, E. 1934. Mitä olivat lappalaisten seidat? *Kotiseutu* 2/1934.
- Kivikoski, E. 1966. Suomen kiinteät muinaisjäännökset. *Tietolipas 43*.
- Kivikoski, E. 1973. *Die Eisenzeit Finnlands. Bildwerk und Text*. Helsinki.
- Kivikäs, P. 1995. *Kalliomaalaukset – muinainen kuva-arkisto*. Jyväskylä.
- Koivunen, P. 1975. A gilded relief brooch of the migration period from Finnish Lapland. *Acta universitatis Quluensis Series B. Hllmaniora n:o 4. Historica n:o 2*.

- Koivunen, P. 1975. Esihistoriallinen loistosolki Suomen Lapista. *Totto XII*. Rovaniemi.
- Koivunen, P. 1976. Den fasta bebyggelsen i den finska lappbygden under järnålder – fanns en sådan? *Kontaktstencil 12*. Turku.
- Koivunen, P. 1978. Ylikylän ja Nivankylän arkeologiset tutkimukset 1978. *Faravid 2*.
- Koivunen, P. 1985. Esihistorian loppujaksot. *Faravidin maa: Pohjois-Suomen historia. Studia Historica Septentrionalia 9*. Oulu.
- Koivunen, P. 1987. Det karelska inflytandet på Nordkalottområdet under järnålder. *Studia Historica Septentrionalia 14:1*.
- Koivunen, P. 1991. Kesähaudoista ja viikimättömistä ruumiskalmistoista. *Faravid 14*.
- Kopisto, A. 1955. Rovaniemen Kolpeneenharjun kaivauksista. *Suomen Museo 1955*.
- Korteniemi, M. 1992. Jälkiä hirvieläinten aita- ja ajopyynnistä *Faravid 15/1991*.
- Korteniemi, M. 1992. Rangifer tarandus fennicus ja pohjoisen havumetsäalueen pyyntikuoppajäänteet. Suomen varhaishistoria. *Studia historica septentrionalia 21*.
- Kostet, J. & Närhi, K. 1979. Arkeologiset kaivaukset Ylikylässä Rovaniemen maalaiskunnassa kesällä 1979. Alustava raportti. *Faravid 3*.
- Kotivuori, H. 1987c. Katsaus Rovaniemen seudun muinaistutkimuksen vaiheisiin. *Raito. 2/1987: 19-27*.
- Kotivuori, H. 1988b. Lapin maakuntamuseon arkeologista tutkimustoimintaa Rovaniemen seudulla 1987-1988. *Raito 2/1989:24-38*.
- Kotivuori, H. 1990a. "Vihtala" - rautakautinen lapinkylä Kemijärvellä. *Raito 1/1990:42-52*.
- Kotivuori, H. 1990b. Muinais-tiedustuksia Kemijärvellä. *Raito 2/1990:21-37*.
- Kotivuori, H. 1991a. Hautaamisen esihistoriasta. Pohjoista hautausmaakulttuuria. *Lapin maakuntamuseon monisteita 8:22-36*. Rovaniemi.
- Kotivuori, H. 1991b. Arkeologisia tutkimuksia Ranualla. *Raito 2/1991:29-36*.
- Kotivuori, H. 1992c. Mikä on historiallisen ajan muinaisjäännös Pohjois-Suomessa? *Muinaistutkija 3/1992:6-9*.
- Kotivuori, H. 1993e. Kitkan aalloilla - Posion uinuva muinaisuus. *Raito 2/1993:35-46*.
- Kotivuori, H. 1994a. Sierijärven tupasija ja muita lappalaismuistoja Rovaniemellä. Kentältä poimittua. *Museoviraston arkeologian osaston julkaisu n:o 3/17-30*.
- Kotivuori, H. 1995a. Karuja kankaita koluamassa. Lisää Posion esihistoriaan. *Raito 1/95:36-43*.
- Kotivuori, H. 1996b. Pyytäjistä kaskenraivaajiksi. Rovaniemen asutus n. 6000 e.Kr.-1300 j.Kr. *Rovaniemen historia vuoteen 1721. Kotatulilta savupirtin suojaan*. Jyväskylä, 1996:35-125, 398-413, 430-434.
- Kotivuori, H. 1997c. Poimintoja Kemijärven Neitilän tulvalietteestä. *Raito 1/1998:29-32*.
- Kotivuori, H. 2000. Valajaskosken tupasijoja tutkimassa. *Raito 1/2000:41-43*.
- Kotivuori, H. 2006b. Savukosken kivikautinen mela. *Raito 2006:36-37*.
- Kotivuori, H. 2006c. Kiven ja raudan Posio - kivikaudelta keskiajalle. *Posion historia*. (Toim. Reino Hämeenniemi), 10-34, 400-408. Jyväskylä.
- Kotivuori, H. 2008c. Aarteita hevossaassa. *Raito 2008:46-51*.
- Kotivuori, H. 2014a. 9000 vuotta Lehtojärven asutushistoriaa. *Lehtojärvi - "Kylä seitsemän vaaran syleilyssä"*. Toim. Pekka Haavikko. Saarijärvi 2014: 18-27.
- Kotivuori, H. 2015b. Vuosituhannen asutusjäljet. Elämää Yläkemijoen kylissä. (Toim. Vesa Puuronen. *Yläkemijoen kylien historia I*. Saarijärvi 2015:20-36.
- Kotivuori, H. & Torvinen, M. 1992a. *Länsi-Pohjan kiinteät muinaisjäännökset. Lapin seutukaavaliiton julkaisusarja A, n:o 117*. (109 s.)
- Kotivuori, H. & Torvinen, M. 1992b. *Rovaniemen seudun kiinteät muinaisjäännökset. Lapin seutukaavaliiton julkaisusarja A, n:o 122*. (154 s.)
- Kotivuori, H. & Torvinen, M. 1993a. *Itä-Lapin kiinteät muinaisjäännökset. Lapin seutukaavaliiton julkaisusarja A, n:o 126*. (162 s.)
- Kotivuori, H. & Torvinen, M. 1993b. *Tunturi-Lapin kiinteät muinaisjäännökset. Lapin seutukaavaliiton julkaisusarja A, n:o 130*. (119 s.)
- Kotivuori, H. & Torvinen, M. 1994. *Pohjois-Lapin kiinteät muinaisjäännökset. Lapin seutukaavaliiton julkaisusarja A, n:o 136*. (276 s.)
- Lavento, M. 1990. Rovaniemen Saarenkylän Piirittävaara. *Raito 2/1990*.

- Lavento, M. (toim.). 2004. Early in the North. *Iskos 13*.
- Leppäaho, J. 1935. Ns. "Iapinpattahat". *Kotiseutu 1935*.
- Leppäaho, J. 1937. Savukosken Mukkalan lappalaiskalmisto. *Kotiseutu. 3 - 4 vihko 1937*.
- Leppäaho, J. 1955. Kaksi kivikautista harvinaisuutta Niskanperällä. *Totto II*. Rovaniemi.
- Linkola, M. (toim.). 1985. *Lappi 4. Suomalaisten ja saamelaisten maa*. Hämeenlinna.
- Luukko, A. 1954. *Pohjois-Pohjanmaan ja Lapin keskiaika sekä 1500-luku. Pohjois-Pohjanmaan historia II. Länsi-Lapin kiinteät muinaisjäänökset 2012. Lapin Liitto. Rovaniemi*.
- Maaranen, P. & Kirkinen, T. (toim.). 2002. *Arkeologinen inventointi. Opas inventoinnin suunnitteluun ja toteuttamiseen*. Museovirasto. Jyväskylä.
- Maiseman muisti. Valtakunnallisesti merkittävät muinaisjäänökset*. (toim. P. Purhonen). Museovirasto. 2001. Helsinki.
- Meinander, C. F. 1965. Skifferknivar med djurhuvudskaf. *Finskt Museum 1964*.
- Meinander, C. F. 1969. Dävits. En essä om förromerskjämålder. *Finskt Museum 1969*.
- Meinander, C. F. 1979. Innovation centres in the Arctic. *Fenno-Ugrica Suecana 2. Tidskrift för finsk-ugrisk forskning i Sverige*. Uppsala.
- Muinaistutkija* (vuodesta 1984). Suomen arkeologinen seura. Helsinki.
- Naskali, E. 1989. Latua! *Hiihtomuseon julkaisuja n:o 1*. Lahti.
- Niukkanen, M. 2009. Historiallisen ajan kiinteät muinaisjäänökset. Tunnistaminen ja suojele. *Museoviraston rakennushistorian osaston oppaita ja ohjeita 3*.
- Nurmi, R., Kallio-Seppä, T., Kuokkanen T. & Ylimaunu, T. 2009. Uuden ajan kuparikolikot Pohjois-Suomessa – rahaa kuin roskaa? *Ei kiveäkään kääntämättä. Juhlakirja Pentti Koivuselle*. Tornio.
- Närhi, K. 1984. Rovaniemen maalaiskunnan Ylikylän tutkimukset. *Historiallisen ajan arkeologia Suomessa - Den historiska tidens arkeologi i Finland*. Turun maakuntamuseo. Raportteja 6. Turku.
- Okkonen, J. & Petäjä-Ronkainen, A. 1996. Geokemiallisia havaintoja Kemijokivarren kivikautisista asumuspaikoista. *Meteli: Oulun yliopiston arkeologian laboratorion tutkimusraportti 10*.
- Olaus Magnus. (1539) 1964. *Carta Marina*. (faksimile, översättning: Erik Gamby). Uppsala.
- Olaus Magnus Gothus 1555 (2002). *Historia de Gentibus Septentrionalibus*. Roma 1555. (Olaus Magnus, Suomalaiset pohjoisten kansojen historiassa, osat 1-2. Jyväskylä.)
- Onnela, S. 1995. Sodankylä, Sompio ja Kemikylä osana Kemin Lappia vuoteen 1747. *Suur-Sodankylän historia 1*.
- Outakoski, A. 1936. Totto, Kemijokivarren muinainen merkkitulo. *Pohjois-Pohjanmaan maakunta liiton vuosikirja IV*. Oulu.
- Outakoski, A. 1965. *Rovaniemen historia 1*. Vammala.
- Paavola, K. 1984. Historiallisen ajan maaseutuarkeologiaa Rovaniemen maalaiskunnassa. *Faravid 8*.
- Pahtaja, P. 1952. Löysin hirvenpäisen liuskeveitsen. *Totto I*. Rovaniemi.
- Paloniemi, M. 1955. Rovaniemen Kolpeneen meripihkakoru. *Suomen Museo 1955*.
- Paulaharju, A. 1970. Peuranpyynti ja peurahaudat. *Tornionlaakson vuosikirja 1970*.
- Paulaharju, S. 1923. *Vanhaa Lappi ja Peräpohjolaa*. Porvoo-Helsinki.
- Paulaharju, S. 1932. Seitoja ja seidan palvontaa. *Vähäisiä kirjelmiä LXXXIV. Eripainos Suomi V: 15. Pohjan poluilla. Suomalaisten juuret nykytutkimuksen mukaan*. (Toim.) P. Fogelberg. 1999. Helsinki.
- Pohjois-Lapin kiinteät muinaisjäänökset. Lapin liitto A15/2005*.
- Purhonen, P. 1973. *Rovaniemen Niskanperä 1*. HYL/Ark. laitos. Moniste n:o 8.
- Purhonen, P. 1974. Valajaskoski, Niskalan asuinpaikat, Rovaniemen kaupunki. *Kemijoki 8000 Näyttelyopas*.
- Purhonen, P. 1986. Kiinteiden muinaisjäänösten suojele. *Rakennustekniikka 5/86*.
- Purhonen, P. et al. 1993. *Kiinteiden muinaisjäänösten hoito-opas. Metsähallituksen luonnonsuojelujulkaisuja. Sarja B, no 2*.
- Purhonen, P. (toim.). 2001. *Maiseman muisti. Valtakunnallisesti merkittävät muinaisjäänökset*. Museovirasto. Helsinki 2001.
- Rytkönen, R. 1990. *Kemijärven historia 1*. Hämeenlinna.

- Sarvas, A. 1973. Marikkovaaran löytö - ristiretkiaikaisen Pohjankulkijan muisto Rovaniemeltä. *Totto XI*. Rovaniemi.
- Sarvas, A. 1975. Rovaniemen Niskanperän ihmishahmoinen pienoisseistos. *Totto XII*. Rovaniemi.
- Savola, J. 1958. Über die Mineralstoffe in der Elchkopfskulptur vom Lehtojärvi bei Rovaniemi. *Suomen Museo 1958*.
- Schulz, E.-L. & Carpelan, C. (toim.) 1998. *Varhain pohjoisessa. Helsinki Papers in Archaeology. No.11*. Helsinki.
- Serning, I. 1956. Lapska offerplatsfynd från järnålder och medeltid. *Acta Lapponica XI*.
- Siiriäinen, A. 1964. Kemijärven Jatulinsaari. *Suomen Museo 1964*.
- Siiriäinen, A. 1967. Kemijoki jääkaudesta nykyaikaan. *Entinen Kemijoki*. Tapiola.
- Siiriäinen, A. 1971. Shore Dating of the Säräisniemi I-ceramics in Finland. *Finskt Museum 1971*.
- Siiriäinen, A. 1981. On the Cultural Ecology of the Finnish Stone Age. *Suomen Museo 1980*.
- Siiriäinen, A. 1984. On the Late Stone Age Asbestos Ware Culture of Northern and Eastern Finland. *Iskos 4*.
- Siiriäinen, A. 1986. Käräniemi in Rovaniemi: a middle subneolithic site with a palisade in northern Finland. *Iskos 6*.
- Snellman, A. H. 1887. Oulun kihlakunta. Muinaistieteellisiä ja historiallisia lehtiä. *Suomen muinaismuistoyhdistyksen aikakauskirja IX*.
Suomen historia 1. Espoo 1984.
- Tallgren, A.M. 1918. *Suomen esihistorialliset ja ajaltaan epämääräiset kiinteät muinaisjännökset*. Suomen Kotiseutututkimuksen Keskusvaliokunta.
- Talvio, T. 1981. Skattfynden från Janakkala (1832), Reso (1835) och Kuolajärvi (1839). *Finskt Museum 1979*.
- Talvio, T. 1985. The coins of the Kuolajärvi (Salla) hoard. *Fennoscandia Archaeologica II*.
- Tegengren, H. 1952. En utdöd lappkultur i Kemi lappmark. Studier i Nordfinlands kolonisationshistoria. *Acta Academiae Aboensis. Humaniora 19:4*.
- Tiitinen, T. (toim.). 1999. *Hiidenkiuas ja tulikukka. Opas arkeologisen kulttuuriperinnön hoitoon*. Museovirasto. Jyväskylä.
- Torvinen, M. 2000. Säräisniemi I Ware. *Fennoscandia archaeologica XVII*.
Tunturi-Lapin kiinteät muinaisjännökset. Lapin liitto A23/2008.
- Vaara, R. 1997. Jatulintarhat ja pirunpeltojen purnukuopat. *Raito 2/1997*.
- Vuorinen, J. H. T. 1982. Piikivi ja Suomen kampakeraaminen piikauppa. *HYL/ark. laitos. Moniste n:o 30*.
- Wuolijoki, H. 1972. Suomen rautakauden silmäkirveet. *Helsingin yliopisto/Arkeologian laitos. Moniste no 4*.
- Zachrisson, I. 1984. De samiska metalldepåerna år 1000 – 1350. *Archaeology and Environment 3*.
- Äyräpää, A. 1937. Uusinta muinaislöytösatoa Oulun läänistä. *Jouko III*.
- Äyräpää, A. 1950. Skifferspetsarna i Östra Fennoskandien. *Finskt Museum 1950*.
- Painamattomat lähteet: Museoviraston arkeologian osaston topografinen arkisto.

LYHENTEET

Inv.	= Inventointi
Kaiv.	= Kaivaus
Kart.	= Kartoitus
KM	= Kansallismuseo
Koekaiv.	= Koekaivaus

YHTEYSTIEDOT

Lapin Liitto

PL 8056, 96101 Rovaniemi
Hallituskatu 20 B, 96100 Rovaniemi
p. 040 359 1000
www.lapinliitto.fi
etunimi.sukunimi(at)lapinliitto.fi

Lapin ELY-keskus

PL 8060, 96101 Rovaniemi
p. 020 636 0010
www.ely-keskus.fi
etunimi.sukunimi(at)ely-keskus.fi

Tornionlaakson maakuntamuseo

Keskikatu 22, 95400 Tornio
p, 050 597 1564
www.tornio.fi/museo

Lapin maakuntamuseo

Arktikum
Pohjoisranta 4, 96200 Rovaniemi
p. (016) 322 2482, (016) 322 2854
www.rovaniemi.fi/maakuntamuseo
etunimi.sukunimi(at)rovaniemi.fi

Museovirasto

PL 913, 00101 Helsinki
p. (09) 40 501
www.nba.fi
etunimi.sukunimi(at)nba.fi